

DESPRE STATUTUL MORFOSINTACTIC AL LUI „AL” DUBLANT

In memoriam D. D. Drașoveanu (1931–2001)

0. Statutul morfosintactic al unității *al* (*a*, *ai*, *ale*, *alor*) cunoaște până astăzi în literatura de specialitate diverse interpretări, de la cea tradițională-sintetică (*al* = articol genitival-posesiv, component în structura genitivului sau a pronumelui (adjectivului) posesiv) până la cea modernă-analitică (*al* = pronume semiindependent, unitate morfosintactică de sine stătătoare, extragenitivală și extraposesivală)¹.

În cadrul acestei de-a doua orientări, aici adoptată și susținută, statutul pronominal al lui *al* este aproximat unitar sau nu în funcție de absența substantivului obiect posedat «titular» din sintagma posesivă² (1) sau de prezența acestuia, antepus sau postpus³ (2).

Dacă în prima situație, în cadrul interpretării analitice, o argumentație explicită și pertinentă are ca rezultat un consens aproape general⁴, respectiv *al*⁵ = pronume, în cea de-a doua, avem profilate, mai mult sau mai puțin clar, două soluții:

a. *Al*⁶ = subunitate în structura genitivului (adjectivului pronominal posesiv), numit în general *morfem* (de genitiv), respectiv *formant* (al adjectivului pronominal

¹ Vezi, pentru o prezentare de ansamblu a problematicii posesivelor, inclusiv a lui *al*, Neamțu 2008, p. 25–26.

² Exemple: *Ai mei au plecat la mare.*; *Mașina lui este nouă, iar a noastră, veche.*; *Ai voștri sunt banii, a voastră e decizia.*; *Dorința alor mei a fost să mă fac popă.*; *Alor tăi nu le plac pisicile.*; *Copiii mei sunt mari, iar ai lui sunt încă la grădiniță.*; *Cu ai vecinului încă n-am discutat.*; *Cunosc doar părerea ta, nu și pe a celorlalți.*; *Casa este a amândurora.*; *Și proprietatea aceasta este a alor tăi?*

³ Exemple: *Cele două surori ale sale studiază în străinătate.*; *Unui bun prieten al meu i s-a furat mașina.*; *Cea mai bună armă a apărării este atacul.*; *S-a căsătorit cu o fată a unui coleg de serviciu.*; *Era un copil al nimănu.*; *Ai patriei oșteni suntem cu toții.*; *Pe-al nostru steag e scris unire...*; *Am trecut și eu prin ale tinereții valuri.*; *Ai noștri tineri la Paris învață...*

⁴ Vezi, în acest sens: SMLRC 1967, p. 178; Manoliu Manea 1967, p. 91; Drașoveanu 1969, p. 77–81; Guțu Romalo 1973, p. 83, 113, 122, 136; LRC 1985, p. 136, 258; Florea 1983, p. 18, 201, 206; *Sinteze* 1984, p. 220; Pană Dindelegan 1994, p. 39 și urm.; Pană Dindelegan 2003, p. 29 și urm.; GALR 2005, p. 235 și urm. Vezi, de asemenea, și Neamțu 2011, p. 127–144, inclusiv argumentația desfășurată.

⁵ Pe care, în continuare, îl notăm *al*₁.

⁶ Pe care îl notăm *al*₂.

posesiv)⁷. Cu alte cuvinte, acest *al* (= *al*₂), intragenitival (intraposesival), nu este / nu ar fi o unitate morfosintactică de sine stătătoare.

În consecință, româna are/ar avea doi *al*, un *al* (= *al*₁) «pronume», unitate, și un *al* (= *al*₂), «morfem» («formant»), subunitate, constituind un caz de omonimie morfologică⁸.

Interpretarea diferită ca statut gramatical a celor doi *al* (*al*₁ = pronume, *al*₂ ≠ pronume) se bazează pe mai multe argumente, dintre care aici reținem două:

a₁. *Al*₁ ar proveni din *al*₂ prin „ștergerea” din structură a substantivului cap de grup (centru de sintagmă) și glisarea lui *al* pe poziția acestuia, preluându-i atributele: reprezentarea ca pronume a substantivului eliminat cu categoriile gramaticale (genul, numărul, cazul) și poziția (funcția sintactică)⁹. Ex.: *Un copil al₂ meu/al₂ vecinului s-a întors din Spania.* [*un copil* = substantiv, singular, masculin, N, subiect] → *Al₁ meu/al₁ vecinului s-a întors din Spania.* [*al₁* = pronume, singular, masculin, N, subiect].

a₂. La *al*₂, cele trei trăsături incontestabile ale lui *al*₁ (calitatea de substitut/pronume, un caz anume¹⁰ și, în consecință, o funcție sintactică) ar fi inexistente sau în orice caz greu de dovedit în termenii unui algoritm uzual de analiză gramaticală.

Odată acceptat acest statut de subunitate (morfem, formant), al lui *al*₂, urmarea ar fi că în română atât genitivul, cât și adjectivul pronominal posesiv s-ar realiza în două variante (alomorfe), bine reglementate topic și contextual: cu *al* (*un copil al meu/al vecinului*) și fără *al* (*copilul meu/copilul vecinului*).

În linii mari, aceasta este și poziția din ultimul tratat academic de gramatică (GALR 2005).

Observație. Făcând abstracție de aparatul conceptual și terminologic modern¹¹, apropierea de interpretarea tradițională-sintetică este evidentă. (Oricum, grupările de tip „*al*₂ + posesiv” și „*al*₂ + genitiv” nu sunt interpretate ca sintagme¹² posesive sau genitival, ci ca adjective pronominale posesive, respectiv genitive. În plan strict didactic, soluția dată este, se înțelege, cea mai simplă.)

b. Potrivit unei a doua interpretări, de circulație mai restrânsă, propuse și promovate constant și explicit, cel puțin pe anumite segmente, de gramaticianul clujean D. D. Drașoveanu¹³, și *al*₂, în ciuda unor trăsături deviate în raport cu *al*₁,

⁷ Vezi, pentru o prezentare detaliată, GALR 2005. De aici: „Ca formant în structura genitivului/ posesivului, *al* apare atunci când posesivul / genitivul nu este adiacent unui nominal articulat hotărât (*O carte a studentului, niște cărți ale mele [...]*” (p. 247–248). Despre rolul acestui *al*, se spune că „predomină trăsăturile relaționale [...], introdus ca o strategie de recuperare a articolului hotărât din structura nominalului prin care este denumit obiectul posedat. *Al/a* are rol coeziv în cadrul grupului nominal, funcționând, în același timp, ca anaforic/cataforic slab în cadrul grupului nominal (*cartea ... a, a ...carte*) (p. 235).

⁸ Vezi GALR 2005, p. 235, 246.

⁹ Vezi Pană Dindelegan 1994, p. 40–41; Pană Dindelegan 2003, p. 29 și urm. Vezi și GALR 2005, p. 235, 247.

¹⁰ Vezi GALR 2005, p. 235 („nu primește morfeme de caz”).

¹¹ *Al* (= *al*₂) nu mai este numit, firește, articol, nici genitival și nici posesiv.

¹² În accepțiune sintactică a termenului. Vezi, pentru aceasta, Drașoveanu 1997, *passim*.

¹³ Vezi Drașoveanu 1969, p. 77–83, p. 94–100, 105.

este/ar fi (tot) pronume (posesiv)¹⁴, unitate morfosintactică de sine stătătoare, exterioară genitivului (adjectivului pronominal posesiv).

Pe scurt, cu sau fără substantiv obiect posedat în structură, *al* (*al*₁ și *al*₂) este/ar fi numai pronume (posesiv)¹⁵.

0.1. Dat fiind caracterul «deschis», cu unele spații albe, al interpretărilor ce-l vizează pe *al*₂, reexaminăm în cele de mai jos această problematică, încercând să facem, din punct de vedere exclusiv gramatical, mai consistentă, fie și numai ca ipoteză, cea de-a doua interpretare: *al*₂ = pronume, nu morfem, nu formant.

Conceput ca seturi de argumente, cel puțin în intenție, demersul nostru are în vedere patru aspecte în ceea ce-l privește pe *al*₂: caracterul pronominal, specificul acestuia, statutul cazual, statutul sintactic-funcțional.

1. Acceptând că problema statutului morfologic al lui *al*₂ (= pronume sau nu) se pune obiectiv în termenii disjuncției logice – ori unitate (= pronume), ori subunitate (= formant, marcă de genitiv) –, premisa de la care plecăm este următoarea: invalidarea calității de subunitate conduce automat la validarea celei de unitate și invers, între cele două neexistând altceva. Prin urmare:

(1) Oricât de aproape ar fi formularea de un truism, pentru ca o secvență să aibă statutul de component (= subunitate), aceasta trebuie «să aparțină», să intre în componența unei unități, lucru argumentabil în vreun fel.

Ca segment de tip nominal (cu gen și număr), situat în spațiul unei sintagme posesive/genitivale, *al*, cel puțin ipotetic, ar putea aparține/s-ar putea raporta (sintagmatic sau paradigmatic) la oricare din cei doi termeni ai sintagmei.

Examinând un exemplu de tipul *aceste idei ale profesorului*, se observă imediat că *ale* reeditează obligatoriu genul și numărul substantivului obiect posedat *idei*¹⁶ (feminin, plural), căruia, de fapt, nu îi aparține¹⁷.

În același timp, categoriile de gen și număr ale lui *ale* (feminin, plural), diferite de ale substantivului în genitiv (masculin, singular), nu-i permit să funcționeze nici ca subunitate a acestuia din urmă¹⁸, statut la care ar trimite

¹⁴ Numit când „articol pronominal” (1969, p. 96, 97, 99, 110), când „pronume posesiv” (1997, p. 106 și urm.).

¹⁵ Dintre afirmațiile «categorice» privind calitatea de pronume a lui *al*, reținem: „Posesivele se împart în două clase lexicogramaticale: «pronume posesive» (*AL*) și «adjective posesive» (*meu...*) [...]” (Drașoveanu 1997, p. 106); „*Al* este, în toate structurile, pronume, fie că ține locul unui substantiv [...], fie că reia un substantiv [...]” (*ibidem*); „*Al* este regent fie al unui *G*₁, fie al unui Adjectiv posesiv, încât nu poate fi luat împreună cu acesta” (*ibidem*).

¹⁶ Afirmația că *al* se «acordă» în gen și număr cu substantivul obiect posedat este una curentă în gramaticile românești (vezi, de exemplu, GALR 2005, p. 235).

¹⁷ Lucru bine cunoscut, genitivul/posesivul reclamă cu necesitate vecinătatea imediată în stânga unui substantiv articulat enclitic. Încălcarea acestei condiții duce la apariția lui *al* ca reprezentant al substantivului articulat enclitic. Drașoveanu 1969, *passim*, îi motivează acest rol prin aceea că, cel puțin etimologic, *al* conține în structura sa un articol hotărât enclitic. Pentru GALR 2005 (p. 235), *al* este „introdus ca o strategie de recuperare a articolului hotărât din structura nominalului prin care este denumit obiectul posedat.”

¹⁸ Ar fi de-a dreptul bizar ca un substantiv (în genitiv) să materializeze simultan membri diferiți ai celor două categorii: feminin, plural, prin *ale*, și masculin, singular, prin substantivul

denumirea de morfem/ formant de genitiv și aprecierea că „legătura (morfosintactică) a acestuia cu genitivul este mai strânsă”¹⁹.

În consecință, niciuna dintre ipoteze nu poate fi argumentată, adică *al* nu aparține ca subunitate niciunuia dintre termenii sintagmei genitivale²⁰.

Observație. Cuplarea lui *al* cu genitivul s-ar justifica în ipoteza că acesta ar fi un element de relație²¹, în accepțiunea uzuală a termenului *relație* în sintaxă, lucru mai greu de dovedit²².

Prin generalizare, acceptăm că *al* nu aparține nici posesivului. (Identitatea de gen și număr a posesivului cu *al* – *aceste idei ale sale* – se explică tot prin raportarea la substantivul obiect posedat.) Altfel spus, așa cum *al* nu se poate include în genitiv, tot așa nu se poate include nici în posesiv²³.

Observație. De fapt, vechile încadrări ale lui *al* cu calificativele „genitiv”, „posesiv” nu trimit neapărat și univoc la calitatea de subunitate (morfem de genitiv, formant de posesiv), ci permit și „o citire” care se referă la o particularitate distribuțională: după *al* apare obligatoriu un genitiv sau un posesiv.

(2) Dacă, potrivit interpretării analitice, aici adoptate, gruparea „*al* + posesiv”, în absența substantivului obiect posedat, nu constituie o singură parte de vorbire (= pronume posesiv cu structură binară), ci o sintagmă posesivă, analizabilă gramatical în *al* „pronume posesiv²⁴ (semiindependent)” și un adjectiv pronominal²⁵ posesiv, este greu de acceptat că aceeași grupare, în prezența substantivului obiect posedat, nu mai este o sintagmă, ci o unitate gramaticală (= morfosintactică) indivizibilă, respectiv adjectiv pronominal posesiv, în cadrul căreia *al* este/ar fi doar un formant²⁶. Altfel spus, am avea un adjectiv pronominal posesiv cu structură binară care n-ar avea cui să se opună, neexistând un pronume posesiv cu această

propriu-zis. (În varianta tradițională de interpretare a lui *al* ca *articol genitival*, deviația este și mai mare: articolul – de un gen (și un număr), iar substantivul – de alt gen (și alt număr).)

¹⁹ Pană Dindelegan 2003, p. 33.

²⁰ De aici și dificultatea încadrării, în termenii „cliticelor”, a lui *al*: *enclitic* (față de substantivul obiect posedat) sau *proclitic* (față de genitivul determinant). Vezi, pentru o discuție amplă, Dindelegan 2003, p. 33.

²¹ Cum pare a se susține în GALR 2005, p. 234: „*A* are [...] trăsături relaționale comune cu prepoziția [...]”.

²² Genitivul are un mijloc de subordonare, cel propriu lui (= flectivul cazual, indiferent de varianta de realizare în expresie), încât un al doilea este discutabil. Vezi, pentru un inventar al „relatelor” la nivel intrapropozițional (flective de relație, prepoziții...), Drașoveanu 1997, p. 78 și urm.

²³ Comp. *un prieten al vecinului/al lui...* cu *un prieten al său...* (Asemănarea structurală este prea mare pentru a le interpreta total diferit.)

²⁴ Din motive asupra cărora nu ne mai oprim, îl considerăm pe *al* „posesiv”, nu „demonstrativ” (cum apare în GALR 2005, *passim*). Vezi, pentru această discuție, Neamțu 2011, p. 135.

²⁵ Calificativul „pronominal” înseamnă aici nu „provenit din pronume”, ci „are și calitate pronominală”.

²⁶ Chiar în această variantă de interpretare, cu *al* ca „formant” al adjectivului pronominal posesiv, ne întrebăm cum s-ar motiva calitatea de „demonstrativ”, nu de „posesiv”, a lui *al*. (Trece cumva de la demonstrative la posesive sau nu se mai pune problema dacă e „formant”?)

structură. Consecvența ne-ar obliga la următorul raționament: dacă avem un adjectiv pronominal posesiv cu structură binară (*al* + posesiv), trebuie să avem și un pronume posesiv cu această structură (*al* + posesiv), și invers, dacă nu avem un pronume posesiv de acest tip (*al* + posesiv), nu avem nici adjectiv pronominal posesiv. Interpretarea s-ar reclama unitară pentru aceeași grupare: ori integral analitică, ori integral sintetică.

Observație. Măsura interpretării neunitare o obținem imediat ce comparăm, în privința posesivelor, enunțurile: *Această carte este a mea*. (*a mea* = sintagmă posesivă formată din pronume posesiv semiindependent + adjectiv pronominal posesiv²⁷) și *Această carte a mea este mai veche* (*a mea* = adjectiv pronominal posesiv).

(3) În cadrul sintagmei posesive „incontestabile” (*Ai mei au plecat la mare.*), *al* (= *ai*) reprezintă obiectul posedat în raport cu posesorul (= *mei*). Cele două roluri sunt net distincte, neinvertibile și realizate separat în expresie.

Așa stând lucrurile, este puțin probabil ca *al*, prin apariția substantivului obiect posedat în structură (*Acești copii ai mei au plecat la mare.*), să nu mai aibă nimic de-a face cu obiectul posedat, dovadă fiind identitatea de gen și număr cu substantivul. Or, a accepta un adjectiv pronominal posesiv cu *al* cu tot (*al* = formant, component), adjectiv care reprezintă posesorul, ar însemna a-l trece pe *al* din sfera obiectului posedat în sfera posesorului, corelativul și antinomul său. În acest fel, în ceea ce se numește adjectiv pronominal posesiv, reprezentant prin excelență al posesorului, am avea reprezentat, cel puțin formal, și obiectul posedat, o intruziune cam mare și nefirească.

(4) În structurile fără substantiv obiect posedat, *al* (= *al_i*) este pronume în mod evident, fie că este recunoscut în termeni expliți²⁸ în interpretarea analitică-modernă, fie că, într-un fel sau altul, este acceptat pe poziția unui pronume în interpretarea sintetică-tradițională. Chiar și în această din urmă variantă²⁹, nu se poate nega un acord *intern*³⁰ de tip adjectival al lexemului posesiv cu *al* (*al* ← *meu*, *ai* ← *mei*...).

Calitatea de pronume și termen regent a lui *al* conferă statut pronominal întregii grupări. Altfel spus, chiar în coordonatele interpretării tradiționale, prin *al* devine o grupare de tip *al meu* „pronume” posesiv, asemenea altor cuvinte compuse cu acord (adjectival) intern (comp. cu *Baia Mare*, *Câmpulung*, *dumneavoastră*, *dumneata* etc.).

Prin trecerea grupării într-o structură cu substantiv obiect posedat, *al*, indiferent cum îi spunem, trebuie, datorită categoriilor de gen și număr explicit vehiculate, să aibă un statut morfologic, fie cel pronominal, perpetuat din

²⁷ Pentru interpretarea acestui *al* ca pronume posesiv semiindependent, nu „formant” al adjectivului pronominal posesiv, vezi Guțu Romalo 1973, p. 136; GALR 2005, p. 247.

²⁸ Pronume posesiv semiindependent.

²⁹ *Al* + posesiv = pronume posesiv (cu structură binară).

³⁰ Numit așa, *intern*, pentru că se consumă în interiorul grupării considerate în întregime ca fiind un pronume posesiv.

structurile fără substantiv obiect posedat, fie un altul, datorat încadrării în noua structură.

În alternativa acceptării grupării pe toată extensiunea ei ca adjectiv (pronominal posesiv), e greu să se ajungă la o soluție îndeajuns motivată, oricare ar fi aceasta:

a. Dacă are statut pronominal, nu se mai susține calitatea adjectivală de ansamblu a grupării (*al* „pronomie” + adjectiv pronominal posesiv ≠ adjectiv). (Statutul morfologic al grupării îl dă statutul morfologic al lui *al* ca pronume și regent.)

b. Un statut adjectival al lui *al*, neafirmat explicit și nici măcar în principiu de cineva³¹, unul care să valideze calitatea adjectivală a grupării, nu poate fi dovedit³².

Prin urmare, și pe această cale, existența unui adjectiv pronominal posesiv care să-l includă pe *al* (ca formant) este discutabilă. În concluzie, *al* (= *al*₂) nu este subunitate, ci unitate (= pronume).

2. În vederea stabilirii *specificului pronominal* al lui *al* (= *al*₂), reținem următoarele:

2.1 Indiferent de poziția substantivului față de gruparea „*al* + posesiv”, acesta (= substantivul) „numește” obiectul posedat ca și când n-ar fi și *al* în structură. A se compara: *Copilul meu a plecat la mare.* (*copilul* = obiect posedat) cu *Copilul cel mic al meu a plecat la mare.* (*copilul* = obiect posedat).

Substantivul (*copilul*) și *al* reprezintă unul și același obiect posedat (= coreferențialitate): primul îl numește ca atare (= este „titularul” referențial), iar al doilea, *al*, îl dublează prin *reluare* sau, în alte situații, prin *anticipare*.

Observație. Ideea că *al* „dublează” sau se apropie de fenomenul dublării nu este o noutate, ea apărând, într-o formulare sau alta, în diverse studii de gramatică, fie mai vechi, fie mai noi³³.

³¹ Măcar că GALR 2005 (p. 145) notează: „[...] *al* este interpretat în cercetările mai recente [?] ca pronume/adjectiv [subl. mea – G.G.N.] semiindependent [...]”.

³² Vezi, în acest sens, Drașoveanu 1997, p. 104: pronume, nu adjectiv. Argumentația propriu-zisă este însă discutabilă, extinzând în fapt prin analogie cele valabile pentru *al*₁ (*Caietul este al meu.*) și asupra lui *al*₂ (*un caiet al meu*): „Cum prezența verbului (*Caietul este al meu.*) sau absența lui nu schimbă statutul lui *AL*, și în *un caiet al meu*, *AL* este tot un SL [= substantival, aici pronume – nota mea, G.G.N.]”. După acest raționament, în structurile *Băiatul este acela...* (1) și *Băiatul acela este...* (2), ar trebui ca *acela* să fie deopotrivă pronume, nu pronume în (1) și adjectiv în (2). Pentru o argumentație propriu-zisă a calității de pronume, nu de adjectiv, a lui *al*, vezi *infra*, 2.1., (1).

³³ Coteanu 1969 (p. 108-111) vorbește de caracterul *anaforic* al lui *al*. În SMLRC 1969 (p. 178), despre *al* se spune că „pare a avea rolul de a-l anticipa sau de a-l relua pe acesta din urmă [= substantivul în genitiv – nota mea – G.G.N.]”. În LRC 1974, p. 136, se afirmă că „*al* se acordă în număr și gen nu cu substantivul în genitiv, ci cu substantivul regent al genitivului (sau al posesivului), pe care îl *reia* sau *anticipează* [subl. mea – G.G.N.]”. Într-o analiză mai detaliată a semiindependentelor *al* și *cel*, Guțu Romalo 1973 (p. 83) precizează: „În grupări mai largi de tipul *ferestrele mari ale casei*, prezența lui *al(e)* este obligatorie: el nu poate fi omis nici înlocuit cu altceva. În acest fel de construcții, *al* nu înlocuiește, ci *reia* substantivul [...]”. În aceeași lucrare, p. 63: „[*Al* și *cel*] pot apărea în structura unui grup nominal, reluând (*ultimul roman al scriitorului*) [...] sau anticipând substantivul (*al scriitorului roman* [...])”. La Drașoveanu 1997, p. 104–105: *al* „[...] *reia* numele obiectului posedat”, *al* este „un reluant”. În GALR 2005, p. 235, nu se folosesc acești termeni (*reluare*, *anticipare*), ci, mai mult sau mai puțin sinonimi, cei de

Acest fenomen al dublării, care presupune un *dublat* (= unitatea/sursa referențială) și un *dublant*, anticipant sau reluant (= unitatea anaforică sau cataforică), dă socoteală de următoarele două trăsături importante:

(1) Al_2 are statut pronominal, nu adjectival, căci un adjectival³⁴ nu poate fi dublant al unui substantival³⁵, dar prin excelență poate fi pronumele.

În acest sens:

a. Adjectivul, prin definiție, nu cunoaște nicio ipostază de „representant” al substantivului, ci este un determinant prin acord al acestuia³⁶.

b. Afirmatia curentă că *al* (= *al* „dublant”) se acordă în gen și număr cu substantivul obiect posedat³⁷ conține o ambiguitate terminologică, rezultat al unei formulări incomplete (trunchiate): este vorba de un acord *sintagmatic* (propriu-zis, *in praesentia*) sau de un acord *paradigmatic* (*in absentia*)?³⁸

Primul este prin natura lui mijloc de subordonare și generator de funcții sintactice, al doilea, situat în afara liniarității, nu este fapt relațional de limbă și nici creator de funcții. În cazul de față (*un copil al vecinei*), nu poate fi vorba de un acord sintagmatic (de tip adjectival), ci de «un fel de» acord paradigmatic, unul particular, specific fenomenelor de dublare³⁹.

c. Adjectivul nu-și dublează referențial propriul regent⁴⁰. Chiar și adjectivul pronominal cel mai abstract aduce o informație diferită față de cea transmisă de substantivul regent, o informație nedeductibilă din substantiv. Or, în cazul de față, *al* nu are ce să-i atribuie substantivului⁴¹. Acest lucru nu înseamnă că *al* (al_1 , al_2) ar fi complet desemantizat sau, eventual, că i-ar «cataliza» substantivului calitatea de obiect posedat, din moment ce într-o sintagmă posesivă/genitivă, cu sau fără *al*, substantivul este «oricum» obiect posedat față de un adjectiv pronominal posesiv/ genitiv. (De altfel, calitatea de obiect posedat n-are nimic de-a face cu determinarea adjectivală.)

(2) Dacă pentru al_1 , calitatea de *substitut* se impune prin forța evidenței, în cazul lui al_2 , lucrurile sunt mai complicate din moment ce substantivul «substituibil» este coprezent pe lanț. În asemenea structuri,

anaforic și cataforic: „*Al/a* are rol coeziv în cadrul grupului nominal, funcționând, în același timp, ca anaforic/cataforic slab în cadrul grupului nominal (*cartea ... a, a ... cartea*)”.

³⁴ Categoria adjectivalului = „substantiv denumind orice cuvânt care se acordă în gen, număr și caz” (Drașoveanu 1997, p. 7).

³⁵ Categoria substantivalului = „substantiv denumind orice parte de vorbire cu valoare substantivală – substantive, pronume..., inclusiv antonimele” (Drașoveanu 1997, p. 8).

³⁶ De aici funcțiile tipice adjectivului: atribut (adjectival), nume predicativ (adjectival), predicativ suplimentar (adjectival).

³⁷ Ceea ce ar putea conduce la calități adjectivale.

³⁸ Vezi, pentru dihotomia *acord sintagmatic* vs. *acord paradigmatic* – definiții, trăsături și fenomenalizări –, Gruică 1981, *passim*.

³⁹ În subsidiar notăm că un acord de tip adjectival ar trebui să fie unul total, adică (pe lângă gen, număr) și în caz, ceea ce aici este exclus.

⁴⁰ În ipoteza că *al* ar fi adjectiv pronominal pe lângă substantivul obiect posedat.

⁴¹ Cum se afirmă în GALR 2005, p. 246. Dacă ar fi așa, nu l-am putea numi posesiv și, cu atât mai puțin, demonstrativ.

„*al* nu înlocuiește, ci *reia* substantivul (are un rol asemănător cu cel pe care îl joacă formele atone ale pronumelui personal în cazul dublei exprimări a complementului)”⁴².

Această asemănare cu formele pronominale atone *dublante*, a căror calitate de „pronume” nu este pusă sub semnul îndoielii⁴³, permite o soluție principial identică și în cazul lui *al*₂, respectiv *pronume*. Implicat și raportarea la conceptul de „substituit” se tratează în aceiași termeni.

Esența pronumelui, aceea de substituit, nu dispare, ci este doar blocată tocmai de calitatea de dublant. *Al*₂, ca și personalele *îl, o, îi, le...* dublante, este un substituit latent, virtual, neactualizat contextual.

În consecință, fie și numai provizoriu și la modul general, vorbim de un *al* (= *al*₂) „dublant” (pronume posesiv semiindependent).

2.2. Specificul dublării prin *al* (*al*₂), dacă un asemenea specific există, trebuie și poate fi aproximat numai prin raportare la alte fenomene de dublare din gramatica limbii române, fenomene printre care sau în vecinătatea cărora se află și *al*.

În acest perimetru s-ar înscrie, în grade diferite ca asemănări și deosebiri, reluarea subiectului, dublarea complementului direct și a celui indirect (datival), reflexivele atone (în acuzativ și dativ), diferite fenomenalizări ale apozității etc.

(1) În cazul așa-numitului *subiect reluat* (*Mara mai venea și ea din când în când să o vadă pe Persida.; Virtutea pentru dânșii ea nu există...*⁴⁴), dublarea, una totală (referențială, casuală și funcțională), nu se produce sistematic, ci este un fapt mai mult accidental și are rațiuni emfactice, adesea cu tentă explicativă, încât o raportare a lui *al*₂ la aceasta ar fi nerelevantă.

(2) Prin caracterul coreferențial, asimilabil într-o oarecare măsură fenomenului de dublare, *al*₂ se apropie și de *apozitie* (= reala apozitie). Deosebirile sunt însă mari și numeroase:

a. Apozitia este situată exclusiv în dreapta termenului apozat (= explicat), în timp ce *al*₂ poate ocupa poziție fie în dreapta substantivului obiect posedat (= reluant), fie în stânga acestuia (= anticipant).

b. *Al*₂ are formă casuală unică, de nominativ-acuzativ, indiferent de cazul substantivului dublat (*cea mai bună prietenă a mea – celei mai bune prietene a mele*), în timp ce apozitia cunoaște două tipuri de construcții cazuale: sau în nominativ, indiferent de cazul antecedentului (*Lui Ion, colegul meu, i-a murit câinele.*), sau în același caz cu antecedentul, oricare din cele cinci, copiindu-i construcția (*Lui Ion, colegului meu, i-a murit câinele.*).

⁴² Guțu Romalo 1973, p. 83. Fără a se pronunța în privința calității lui *al* (= *al*₂) de a substitui sau nu, Drașoveanu 1997, p. 105 vorbește constant de „reluare”, fapt distinct de „acord”. În GALR 2005, p. 44, rolul acestui *al* „se reduce la evocarea [subl. mea – G.G.N.] unui substantiv coocurent, centru al grupului nominal (*Cărțile acestea ale poetului*) [...]”.

⁴³ Faptul de a fi și «clitice» nu le anulează trăsăturile pronominale, nu este în măsură să instituie o nouă clasă de cuvinte.

⁴⁴ Vezi GLR 1963, vol. II, p. 91–92.

c. Prezența lui *al*₂, impusă contextual, este obligatorie structural, eliminarea lui dezorganizând enunțul. Apoziția, în schimb, ca ipostază explicativă a antecedentului, poate lipsi fără a știrbi sau a distruge integritatea structurală a enunțului (comp. cu *Un prieten al vecinului s-a stabilit în Franța* → **Un prieten vecinului s-a stabilit în Franța*. cu *Ionescu, doctorul nostru, s-a îmbolnăvit*. → *Ionescu s-a îmbolnăvit*).

d. Dublarea (= repetarea) prin apoziție are rațiuni semantice, de natură explicativă, și deci e pozitivă informațional, în timp ce dublarea prin *al*₂, din rațiuni contextuale, nu are caracter explicativ și nici nu aduce un plus informațional.

e. Ca fenomen sintactic de natură parantetică, apoziția este izolată în enunț prin semne specifice – perechea de pauze, marcate în scris prin perechea de virgule sau semne grafice echivalente cu acestea (= perechea de liniuțe, perechea de paranteze), care conduc fără tăgadă la un nonraport sintactic și, de aici, la lipsa unei funcții sintactice.

La *al*₂ nu e cazul „izolării” sintactice și, prin urmare, nu se poate pune din start problema lipsei unei funcții sintactice.

Observație. Cu atât mai puțin se pot face apropieri între *al*₂ și așa-numita «falsă apoziție», de tip: *râul Mureș, luna octombrie, anul 1907, strada Coșbuc* ș.a.

În acest sens:

a. *Al*₂ (= dublant), după cum îi arată și numele, «dublează», în timp ce falsă apoziție nu dublează, nu repetă nimic, ci determină propriu-zis substantivul antecedent și regent ca orice alt atribut, reducându-i sfera noțională⁴⁵.

b. *Al*₂ poate fi ca poziție față de substantivul obiect posedat antepus sau postpus, în timp ce falsă apoziție (= atributul substantival nominativ) este exclusiv în postpoziție față de termenul regent (*cifra zece, președintele Escu*).

c. La *al*₂ se vorbește de o formă casuală de nominativ-acuzativ. Falsă apoziție stă în schimb doar în nominativ, indiferent de cazul regentului (*Apele râului* (G) *Mureș* (N) *trec prin municipiul* (Ac) *Arad* (N).) și de aici denumirea acestei funcții (= atribut substantival nominativ).

(3) Raportarea cea mai importantă a lui *al*₂, nu numai necesară ca punct de sprijin, ci și de neocolit, are în vedere, se înțelege, dublarea complementului direct și a celui indirect (datival), deja amintită, dublarea «tipică» în limba română.

Puse față în față, cele două fenomene de dublare prezintă asemănări, dar și deosebiri:

a. *Asemănări*:

a₁. În ambele cazuri, dublatul și dublantul sunt coreferențiali (comp. *Pe Ion l-am văzut la strand: Ion = îl; Cel mai bun prieten al omului ...: prieten = al*).

a₂. Ca fapt situat și desfășurat în liniaritate, dublarea are un sens (în accepțiunea din fizică), reclamând un element-bază, fix (= termenul plin referențial, de reper, dublat) și un element variabil ca poziție (dublant, respectiv anticipant sau reluant).

⁴⁵ Falsă apoziție face parte din categoria atributelor substantivale realizate casual (= prin caz1) și se numește în consecință – atribut substantival nominativ (comp. cu atributul substantival genitival, atributul substantival datival etc.). Vezi, pentru o clasificare relațională de ansamblu a atributului, Neamțu 2007b.

În primul caz: complementul direct (complementul indirect) referențial și pronumele personal aton.

În al doilea caz: substantivul obiect posedat (referențial) și *al*₂.

a₃. În ambele situații vorbim de două unități (= două componente directe/indirecte, două obiecte posedate) doar la nivelul expresiei, nu și în planul conținutului⁴⁶, aici fiind una singură. (De aceea, fenomenele de dublare sunt taxate drept excepții de la principiul unicității (doar) în planul expresiei⁴⁷.)

a₄. Raportul, unul de tip paradigmatic, dintre substitut și substituit, aici în ipostaza particulară *dublat/dublant*⁴⁸, face exclusă o relație sintactică gramatical marcată între aceștia (nici de subordonare și nici de coordonare)⁴⁹.

b. *Deosebiri*:

b₁. Dublarea complementului direct (indirect) prin pronume atone în acuzativ (dativ) este un fenomen complex, condiționat nu numai pozițional, ci și, mai ales la complementul direct, de alți factori (gradul de determinare (individualizare), apartenența la (sub)genul personal, ocurența morfemului *pe* ș.a.).

Dublarea prin *al*₂, în schimb, este determinată strict și exclusiv contextual, respectiv impusă de o trăsătură distribuțională a adjectivului pronominal posesiv (și a oricărui genitiv neprepozițional) din română, aceea de a reclama cu necesitate în stânga vecinătatea imediată (= în contiguitate directă) și nedislocabilă a unei forme articulate enclitic sau, în lipsa acesteia, a lui *al*₂.

b₂. Pronumele atone (în acuzativ sau dativ) dublează substantiv(al)ul nu numai referențial, ci și, în primul rând, funcțional (= în calitatea lui de complement direct sau indirect), obiectul dublării neputând fi decât substantivalul cu funcție de complement direct sau indirect, nu și cu altă funcție.

*Al*₂, în schimb, îl dublează la modul manifest numai referențial⁵⁰, numai în calitatea lui de nume al obiectului posedat, nume fără restricții funcționale.

b₃. Pronumele personal aton dublant reproduce *întocmai* construcția causală a dublatului (acuzativ₁, dativ₁), în timp ce *al*₂ dublant, necondiționat ca apariție de o funcție anume a substantivului obiect posedat și de cazul aferent acesteia, evidențiază constant o unică formă, numită îndeobște nominativ-acuzativ⁵¹, atât la singular (*al*, *a*), cât și la plural (*ai*, *ale* – nu și *alor*, ca la *al*₁).

În concluzie, *al*₂ reprezintă o dublare *specială*, neasimilabilă integral celei de la complementul direct (indirect), pe care o putem numi *dublare posesivă*, vizând exclusiv raportul de posesie.

⁴⁶ În termeni sintactici, este vorba de „două componente” ale unei singure poziții sintactice. Vezi Guțu Romalo 1973, p. 165. Tot aici: „prin dublă exprimare înțelegem realizarea *aceleiași* poziții sintactice în cadrul unui enunț prin *două* cuvinte, două unități lexicale care au în vedere același referent.”

⁴⁷ Vezi, pentru *unicitate* – definiție, fenomenalizări, limite –, Drașoveanu 1997, p. 59–73.

⁴⁸ Vezi supra 2.1., (2).

⁴⁹ Ipoteza unei relații de «dublare», de care se vorbește uneori, rămâne, în accepțiunea sintactică a termenului, doar o afirmație fără acoperire, atâta timp cât nu i se poate identifica un mijloc material de realizare.

⁵⁰ De aici identitatea obligatorie de gen (și număr) a lui *al*₂ cu substantivul obiect posedat.

⁵¹ Ceea ce este echivalent cu a spune că *al*₂ este invariabil causal.

2.3. Afirmația, suficient argumentată, potrivit căreia al_2 este un posesiv, un pronume dublant de tip special, limitat la raportul de posesie, îi lasă însă nesoluționat statutul sintactic propriu-zis, respectiv cazul și, motivată esențial prin acesta, funcția sintactică. Or, dată fiind solidaritatea acestor categorii, abordarea lui al_2 (și) în aceste coordonate se impune aproape de la sine.

Raționamentul de la care plecăm este următorul: dacă al_2 este un pronume (și este un pronume, fie el și de tip aparte), *trebuie* să fie la un anumit *caz* sau pe poziția acestuia și, în consecință, dacă nu este într-o construcție parantetică (explicativă, incidentală) – și în mod sigur nu este –, nu poate să rămână nici în afara unei funcții sintactice.

Lucru bine cunoscut și îndeobște afirmat, al_2 are o singură formă cazuală, cea de nominativ-acuzativ (*al, a, ai, ale*), indiferent de cazul substantivului obiect posedat dublat (= oricare din cele cinci) și indiferent de poziția față de acesta (antepus sau postpus)⁵².

Afirmarea acestei unice forme cazuale a lui al_2 nu este însă o rezolvare în plan sintagmatic: aici nu putem avea decât nominativ sau acuzativ, nu și unul, și altul, și nici un arhicaz, situat deasupra celor două sau incluzându-le pe amândouă⁵³.

2.3.1. În termenii unui algoritm uzual de analiză, o circumscriere cazuală argumentată este imposibil de realizat:

(1) Statutul de dublant al lui al_2 ar putea sugera o reeditare, fie și aparte, trunchiată, a construcției cazuale a substantivului obiect posedat⁵⁴, încadrând fenomenul la ceea ce, mai ales în studiile clujene, se numește flexiune secundă, datorată variației cazuale simultane (= cazul subordonatului secundează cazul regentului, schimbându-se odată cu acesta și în același fel): *Ion* (N'_1) *ne-a fost trimis director* (N''_1) → *Pe Ion* (Ac'_1) *ni l-au trimis director* (Ac''_1)⁵⁵.

O asemenea abordare se exclude din cel puțin patru motive:

a. În mod obiectiv, ca fapt material de limbă, al_2 nu este în genitiv-dativ⁵⁶.

b. Variația cazuală simultană privește doar nominativul și acuzativul, nu și genitivul și dativul.

⁵² În antepunere, invariabilitatea cazuală a lui al_2 obligă și substantivul obiect posedat la aceeași invariabilitate (= nominativ-acuzativ): *Pe al nostru steag e scris unire...* În postpunere, *al* nu blochează variația cazuală normală a substantivului: *Unui prieten* (dativ) *al* (nominativ-acuzativ) *meu i-a venit decizia de pensionare*. (Se înțelege că statutul cazual al lui al_2 trebuie să fie același, indiferent de poziție.)

⁵³ Omonimia generală nominativ = acuzativ și genitiv = dativ nu ne împiedică să considerăm în plan sintagmatic nominativul și acuzativul, genitivul și dativul membri de sine stătători ai categoriei cazului. (Numărul formelor cazuale nu coincide cu numărul membrilor categoriei cazului. De aceea vorbim în română de cinci cazuri, nu (doar) de trei.)

⁵⁴ Altfel spus, al_2 să fie, în oricare din cele cinci cazuri, în funcție de cazul substantivului obiect posedat.

⁵⁵ Vezi, în acest sens, cu toată argumentația, inclusiv terminologia, Drașoveanu 1997, p. 113–119.

⁵⁶ La singular, nu are genitiv-dativ nici al_1 (= nedublant), iar la plural, forma *alor* de genitiv-dativ, existentă la al_1 , este exclusă la al_2 .

c. Variația cazuală simultană are loc în prezența unui verb și numai în spațiul subordonării (regent ← subordonat). Or, în cazul de față, nu poate fi dovedită o subordonare a lui al_2 față de substantivul obiect posedat și, de altfel, fenomenul dublării este incompatibil cu o relație sintactică (între dublat și dublant).

d. Variația cazuală simultană vizează numai cazurile neprepoziționale (= cazurile₁: nominativ₁ și acuzativ₁), nu și pe cele prepoziționale (= cazurile₃, aici acuzativ₃). Este însă mai mult decât evident că al_2 poate dubla și un substantiv în caz prepozițional: *Am discutat cu câțiva prieteni ai mei despre ...*

(2) Limitându-ne, prin eliminare, la cele două cazuri omonime (nominativul și acuzativul) materializabile în forma invariabilă a lui al_2 , ar rămâne de stabilit care este «concret» acest caz.

Cel puțin teoretic și în absența oricăror criterii, variante ar fi trei: (a) exclusiv acuzativ; (b) exclusiv nominativ; (c) nominativ sau acuzativ.

În termeni uzuali, lipsind un indice material al calității de acuzativ, caz într-un fel sau altul marcat, ar rămâne să vorbim de un nominativ, singurul care poate apărea nemarcat, care poate fi și nerelațional.

O asemenea soluție, formal argumentabilă «cât de cât», se blochează însă în plan funcțional. Dacă axiomatic acceptăm că al_2 nu poate rămâne în afara unei funcții sintactice, a uneia de același fel cu a substantivului obiect posedat, acesta fiind specificul fenomenului de dublare, ajungem la o anomalie de proporții: unul și același caz «concret», în speță nominativul, ar dubla toate funcțiile sintactice (ale substantivului obiect posedat) sau, cu alte cuvinte și forțând puțin lucrurile, ar putea avea toate funcțiile sintactice nu numai ale nominativului, ci și ale celorlalte cazuri.

În sfârșit, nici tratarea acestei forme a lui al_2 ca materializând când un nominativ, când un acuzativ, lipsind un criteriu, nu s-ar putea susține câtuși de puțin.

În fapt, problema de fond, nerezolvabilă în aceste coordonate, este una de semantică a cazurilor: indiferent dacă-i spunem nominativ sau acuzativ acestei forme, nu-i putem dovedi nicidecum un conținut gramatical propriu, fie de nominativ, fie de acuzativ, ca membri ai paradigmei cazuale, un conținut «clar» și diferit de al celorlalte cazuri.

Consecința în plan funcțional vine de la sine: în afara unui caz anume, categorie relațională și generatoare de funcție prin excelență, nu i se poate acorda lui al_2 vreo funcție sintactică.

Observație. Acestea și multe altele ne-au determinat, cu ani în urmă⁵⁷, să renunțăm la a-i mai «căuta» lui al dublant un caz concret (propriu-zis) și o anumită funcție sintactică, propunând o soluție de circumstanță și prin eliminare: al_2 = nominativ fără funcție sintactică. (Soluția avansată, față de care aveam noi înșine rezerve, punea de fapt în pericol, prin singularitate, chiar statutul pronominal al lui al_2 .)

⁵⁷ Vezi Neamțu 1999, p. 82. Soluția este reluată, ca una din două posibile, în Neamțu 2007a, p. 78.

2.3.2. Dacă în coordonatele și termenii unui algoritm clasic demersul analitic se blochează (vezi *supra*, 2.3.1.), se poate în schimb formula o soluție «rezonabilă», e adevărat, una mai aparte, după cum aparte este și fenomenul în discuție, acceptând și făcând operațional conceptul de *procaz*⁵⁸ (formă procazuală), cu înțelesul: un caz pentru un alt caz (o formă cazuală pentru altă formă cazuală), un caz care face oficiile de semantică gramaticală ale altui caz. De aceea supunem discuției mai în detaliu această posibilă variantă de analiză.

(1) În situația de față, această unică formă cazuală, chiar dacă am numi-o nominativ, nu are conținutul gramatical propriu-zis al nominativului (și nici al altui caz). (Încadrarea la nominativ s-ar justifica eventual etimologic – nominativ = *nomen* [nume], formă de bază, etalon.)

În fapt, ea, rămânând în afara opozițiilor cazuale (marcate în vreun fel), este una neutră, o formă «vehicul», una care prin invariabilitate poate sta pe poziția oricărui caz concret (N, Ac, G, D, V), făcându-i oficiile, cu condiția să existe deja un caz cu conținut gramatical explicit și marcat, în situația de față cel al substantivului obiect posedat. Față de acesta, *al*₂ apare ca un dublant strict contextual și insuficient constituit morfematic pentru rolul asumat.

În acest sens, apariția lui *al*₂ ca formă procazuală se dovedește a fi dublu condiționată (= de două ori semiindependent), atât de prezența după el a adjectivului pronominal posesiv sau a genitivului, așa ca orice *al*, cât și de prezența substantivului obiect posedat. Putem spune că *al*₂ intră în structură numai odată cu substantivul obiect posedat și are/trebuie să aibă același partener de relație ca acesta.

(2) În sprijinul afirmației că *al*₂ (dublant) este o formă procazuală vin următoarele:

a. Există situații în care conceptul de *procaz* este de neocolit, reprezentând un fapt obiectiv de limbă, nu o simplă speculație teoretică – vezi, de exemplu, *progenitivul*, numit adesea „nominativ progenitival”⁵⁹, din falsa apoziție (*râul Mureș, municipiul Turda, cifra zece, strada Eminescu*) sau prodativul (= „nominativul prodatival”, cum mai este cunoscut), din structuri de tipul *Îi zicem Gabriela*⁶⁰.

b. În coordonare, poziția celui de-al doilea obiect posedat⁶¹ reprezentat de *al* (= *al*₁ = *al* «nedublant») are această formă «de bază» (= nominativ-acuzativ), fie ca singura posibilă (*al*, *a*), fie ca variantă opțională (*ai*, *ale* sau *alor*) și în situațiile în

⁵⁸ Utilizat ca soluție posibilă în Neamțu 2007a, p. 78.

⁵⁹ Vezi, pentru termen și argumentare, Drașoveanu 1997, p. 121, inclusiv situațiile în care nominativul progenitival este în variație liberă cu genitivul.

⁶⁰ Vezi Neamțu 1982, p. 55–59. Nominativul prodatival constituie un caz de blocare a flexiunii cazuale secunde (comp. *Ea* (N'₁) *se numește Gabriela* (N''₁) / *Pe ea* (Ac'₁) *o cheamă Gabriela* (Ac''₁) cu *Îi* (D₁) *zicem Gabriela* (Pro D''₁)).

⁶¹ Contează mai puțin faptul că acesta este din punct de vedere referențial diferit de primul – situația normală în coordonare (*Tatăl meu și al tău sunt frați după mamă.; tatăl ≠ al*) sau identic, reprezentând unul și același obiect posedat (*Tatăl meu și al tău* (deopotrivă) *ne-a iubit foarte mult.; tatăl = al*).

care funcțiile coordonate și realizate prin *al* trimit fără echivoc la conținutul gramatical al dativului (genitivului): *I-am scris prietenei mele și a tale.* (*prietenei* = D₁; *a* = Pro D₁); *Fumatul dăunează grav sănătății tale și a celor din jur.* (*sănătății* = D₁; *a* = Pro D₁); *Le-am scris prietenilor mei și ai tăi.* (*prietenilor* = D₁; *ai* = Pro D₁) / *Le-am scris prietenilor mei și alor tăi.* (*prietenilor* = D₁; *alor* = D₁).

Or, dacă acceptăm un procaz pentru *al*₁, cum este acesta din coordonare, logic este să-l acceptăm și pentru *al*₂, chiar dacă justificarea e parțial diferită.

c. În gramaticile care nu-l tratează pe *al* (*al*₁, *al*₂) ca unitate (= pronume posesiv semiindependent), ci ca subunitate, indiferent de denumire (articol posesiv, formant) în structura posesivului, această grupare binară, ca determinant (fără prepoziție) pe lângă un substantiv, este considerată „adjectiv” pronominal posesiv (*copilul cel mic al meu, ale tale doruri toate...*) și, ca orice adjectiv, acordat sintagmatic (în gen, număr și caz) cu substantivul.

În realitate, de o identitate de caz (în expresie), datorată acordului, se poate vorbi numai la lexemul posesiv propriu-zis, nu și la *al* (= *al*₂), care rămâne invariabil cazual, fapt evident la genitiv (dativ): *cartea unei fete a tale* (la fel ca în *o fată a ta*), *câtorva studente ale noastre* (la fel ca în *câteva studente ale noastre*, nu **câtorva studente alor noastre*).

Dacă ținem seama de acest lucru, gruparea „*al*₂ + posesiv” este din punct de vedere cazual (în planul expresiei) un adjectiv «bizar»: începe cu un caz (nominativ-acuzativ) și se termină cu alt caz (genitiv-dativ). Se vorbește totuși de un caz adjectival al grupării în ansamblu, ca unitate (genitiv sau dativ)⁶², ceea ce înseamnă că *al*₂, deși invariabil cazual, stă pe poziția/face oficiile cazului pe care îl are și posesivul, același cu al substantivului obiect posedat, adică este o formă procazuală.

d. Cele două forme cazuale, a adjectivului pronominal posesiv și a lui *al*₂, se explică și au rațiuni diferite:

d₁. Cazul adjectivului pronominal posesiv se înscrie clar în sfera acordului sintagmatic, un acord (adjectival) marcat, realizând un caz₂, oricare din cele cinci.

d₂. Forma procazuală (= invariabilă) a lui *al*₂ reprezintă o flexiune cazuală dublantă *blocată*.

Prin raportare la calitatea de pronume, obligatoriu în *acord paradigmatic total*, într-o poziție dată⁶³, cu substantivul, *al* evidențiază, datorită dublării, un acord paradigmatic *parțial* (= în gen și număr), fără marcă de caz (comp. cu *al*₁, la care acordul paradigmatic este total).

(3) Prin raportare la cazul substantivului obiect posedat, față de care *al*₂ se poziționează ca dublant procazual⁶⁴, vom avea:

⁶² Și la fel nominativ sau acuzativ.

⁶³ Vezi Gruică 1981, *passim*.

⁶⁴ Tratându-le ca pronume pe *al*₁ și pe *al*₂ deopotrivă, D. D. Drașoveanu (1997, p. 94–107) vorbește constant de o paradigmă cazuală a lui *al*₁. În privința lui *al*₂ (= dublant), deși lasă a se înțelege că are caz de ordinul 1, la fel ca *al*₂, nu precizează nicăieri care ar fi acel caz (acele cazuri).

- formă pronominală⁶⁵ (= Pro N₁): *Un prieten al meu a avut un accident groaznic.* (*prieten* = N₁, *al* = Pro N₁),
- formă proacuzativală (= Pro Ac₁, Pro Ac₃): *Ale noastre necazuri nimeni nu le ascultă.* (*necazuri* = Ac₁, *ale* = Pro Ac₁); *Despre ceilalți prieteni ai tăi nu știu prea multe.* (*despre prieteni* = Ac₃, *ai* = Pro Ac₃),
- formă provocativală (= Pro V₁): *Faceți-vă datoria, oameni ai legii!* (*oameni* = V₁, *ai* = Pro V₁); *Dragi prieteni ai mei, m-am cam supărat pe voi!* (*prieteni* = V₁, *ai* = Pro V₁),
- formă progenitivală (= Pro G₁, Pro G₃): *Am stat și eu odată în cabana unui prieten al tău.* (*unui prieten* = G₁, *al* = Pro G₁); *În jurul acestei cărți a tale se va discuta mult.* (*în jurul ... cărți* = G₃, *a* = Pro G₃⁶⁶),
- formă prodativă (= Pro D₁, Pro D₃): *Niciunui copil al vecinului nu-i place gramatica.* (*copil* = D₁, *al* = Pro D₁); *Datorită câtorva voturi ale opoziției s-a creat un adevărat haos în sală.* (*datorită ... voturi* = D₃, *ale* = Pro D₃).

În acest fel înțelese lucrurile, subliniem încă o dată că forma procazuală doar stă pe poziția unui caz, nu este propriu-zis un caz concret, careva dintre cele cinci (Pro G₁ ≠ G₁, Pro Ac₃ ≠ Ac₃ ș.a.m.d.), nu poate apărea în lipsa formei cazuale marcate (în vreun fel sau altul) și nici nu-i poate lua locul în enunț prin suprimarea acesteia decât accidental, respectiv atunci când forma cazuală a substantivului obiect posedat este de nominativ-acuzativ⁶⁷: *O nepoată a vecinului studiază în Franța.* – *A vecinului studiază în Franța.* (nu și: *Unor copii ai vecinului le place muzica.* – **Ai vecinului le place muzica.*)

De aceea explicarea lui *al*₁⁶⁸ din *al*₂ (= dublant) prin suprimarea substantivului „cap de grup” și glisarea lui *al* pe poziția acestuia⁶⁹ este în principiu valabilă doar când e vorba de nominativ-acuzativ.

2.4. Odată aproximativ statutul cazual al lui *al*₂ în termenii formelor procazuale (Pro N, Pro Ac, Pro G, Pro D, Pro V), avem premisa reală care să justifice și o încadrare funcțional-sintactică.

Dat fiind faptul că e vorba de o *dublare*, specificul acestui fenomen⁷⁰ obligă situarea segmentului de expresie dublant, aici *al*₂, în același perimetru funcțional cu al dublatului, respectiv al substantivului obiect posedat.

⁶⁵ Se înțelege că în sistemul denominativ aici propus nu-și mai găsesc locul formulările mai vechi de tipul „nominativ progenitival”, „nominativ prodativ”. Altfel, ar trebui să vorbim și de un „nominativ ... pronominal”. (În fapt, termenul „nominativ” din formulările amintite era sinonim cu formă neutră, formă cazuală invariabilă, adică *formă procazuală*.)

⁶⁶ Se poate vorbi de un Pro G₃ numai dacă acceptăm existența unui G₃, respectiv dacă secvențele *contra*, *împotriva*, *în fața* etc. sunt realmente prepoziții, nu substantive semiindependente.

⁶⁷ Coincidentă cu cea a lui *al*.

⁶⁸ *Al* „nedublant”, pronume posesiv semiindependent «incontestabil», cu un caz și o funcție în afara oricăror îndoieli.

⁶⁹ Preluându-i categoriile gramaticale (genul, numărul, cazul) și funcția.

⁷⁰ Vezi notele 33 și 46.

Cu alte cuvinte, dublatul și dublantul, deși trimit la același referent, sunt două unități de expresie distincte, care realizează, în calitate de componente, aceeași poziție sintactică⁷¹ și, firește, poartă același nume⁷².

În același timp, deosebiri de construcție (și nu numai) dintre dublarea posesivă prin *al*₂ și dublarea «tipică», cea de la complementul direct (complementul indirect), reclamă pentru funcțiile atribuibile lui *al*₂, în cadrul aceleiași esențe, unele ajustări terminologice care să dea socoteală de aceste fenomenalizări ale dublării, pe care gramaticile, de altfel, nici nu le amintesc printre excepțiile în planul expresiei de la principiul unicității⁷³.

Variante terminologice am avea mai multe dintre care am reține două:

2.4.1. Produblant funcțional⁷⁴, respectiv produblant de subiect, produblant de nume predicativ, produblant de complement ș.a.m.d. În fapt, prin segmentul *pro-*, se transferă specificul realizării construcționale (prin formă procazuală) asupra încadrării funcționale⁷⁵, instituindu-se o antinomie de tip „dublant funcțional vs. produblant funcțional”, o antinomie puțin consistentă și argumentabilă.

Observație. Dincolo de caracterul insolit al termenului, «produblant funcțional» ar reclama, pentru unitate, o denumire similară a lui *al*₂ și în plan referențial, respectiv «produblant pronominal», diluând nepermis conceptul însuși.

2.4.2. Dublant funcțional posesiv, prin calificativul „posesiv” având reprezentat specificul acestei dublări, legată exclusiv de raportul de posesie în cadrul sintagmei posesive/genitivale, forma procazuală rămânând a fi subînțeleasă ca obligatoriu implicată.

Pornind de aici, pentru comoditatea și tradiția terminologică de la complementul direct (indirect), avansăm denumiri de tipul: subiect dublat (= anticipat/reluat posesiv), unde „posesiv = prin posesiv”; la fel: nume predicativ dublat posesiv, complement direct dublat posesiv ș.a.m.d.

Aceasta este formula pentru care am opta.

3. În concluzie, susținem că în grupările de tip „*al* + posesiv”, „*al* + genitiv”, *al* rămâne și în prezența substantivului obiect posedat un *pronume* posesiv semiindependent, unul *dublant*, cu formă *procazuală* și cu *funcțiile* substantivului obiect posedat, pe care le *secundează/le dublează* în mod *specific* prin *reluare/anticipare*, constituind, în contexte bine determinate, o *excepție* aparte, dar generală – *dublarea posesivă* – de la *principiul unicității* în planul expresiei.

⁷¹ Vezi Guțu Romalo 1973, p. 163.

⁷² Vezi, de exemplu: complement direct – complement direct reluat/anticipat, subiect – subiect reluat).

⁷³ Așa cum sunt date dublarea complementului (direct/indirect) și a subiectului.

⁷⁴ Termen pe care îl propuneam în Neamțu 2007a, p. 78.

⁷⁵ Produblant funcțional = face oficiile unui dublant funcțional, dar nu este un dublant propriu-zis, cum este, de exemplu, la complementul direct, indirect.

BIBLIOGRAFIE

- Coteanu 1969 = Ion Coteanu, *Morfologia numelui în protoromână (româna comună)*, București, 1969.
- Drașoveanu 1969 = D. D. Drașoveanu, *O clasificare a cazurilor cu aplicare în problema posesivelor*, în CL, XIV, 1969, nr. 1, p. 77–81.
- Drașoveanu 1997 = D. D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1997.
- Florea 1983 = Melania Florea, *Structura grupului nominal în limba română contemporană*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- GALR 2005 = *Gramatica limbii române*, I. *Cuvântul*, București, Editura Academiei Române, 2005.
- GLR 1963 = *Gramatica limbii române*, ediția a II-a, vol. II, București, Editura Academiei Române, 1963.
- Gruică 1981 = G. Gruică, *Acordul în limba română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
- Guțu Romalo 1973 = Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973.
- LRC 1974 = Ion Coteanu (coord.), *Limba română contemporană. Fonetica. Fonologia. Morfologia*, vol. I, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1974.
- LRC 1985 = Ion Coteanu (coord.), *Limba română contemporană. Fonetica. Fonologia. Morfologia*, vol. I, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1985.
- Manoliu-Manea 1967 = Maria Manoliu-Manea, *Sistematica substitutelor din limba română contemporană standard*, București, Editura Academiei Române, 1967.
- Neamțu 1982 = G. G. Neamțu, *Un nominativ prodativ*, în CL, XXVII, 1982, nr. 1, p. 55–59.
- Neamțu 1999 = G. G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale. Distincții și... distincții*, Cluj-Napoca, Editura Excelsior, 1999.
- Neamțu 2007a = G. G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale. Distincții și... distincții (cu trei seturi de grile rezolvate și comentate)*, ediția a II-a revăzută, adăugită și îmbunătățită, Pitești, Editura Paralela 45, 2007.
- Neamțu 2007b = G. G. Neamțu, *O clasificare categorial-relațională a atributului în limba română. Cu adnotări*, în DR, s.n., XI–XII, 2007, p. 111–144.
- Neamțu 2008 = G. G. Neamțu, *Câteva considerații teoretice privind problematica posesivelor în limba română*, în „Romania Orientale” (Roma), XXI, 2008 [Actele colocviului internațional „La lingua rumena. Proposte culturali per la nuova Europa”, Università La Sapienza, Roma, 2007], p. 22–30.
- Neamțu 2011 = G. G. Neamțu, *Câteva observații privind sintagmele posesive/genitivală cu „al” în limba română*, în *Confluențe lingvistice și filologice*, coord. Ovidiu Felecan, Daiana Felecan, Cluj-Napoca, Editura Moga, 2011, p. 127–144.
- Pană Dindelegan 1994 = Gabriela Pană Dindelegan, *Teorie și analiză gramaticală*, ediția a II-a, București, Editura Coresi, 1994.
- Pană Dindelegan 2003 = Gabriela Pană Dindelegan, *Elemente de gramatică. Dificultăți, controverse, noi interpretări*, București, Humanitas Educațional, 2003.
- Sinteze 1984 = *Sinteze de limba română*, ediția a III-a revăzută și din nou îmbogățită, București, Editura Albatros, 1984.
- SMLRC 1967 = Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, București, Editura Științifică, 1967.

ON THE MORPHO-SYNTACTIC NATURE OF DOUBLING ‚AL’

(Abstract)

The author examines the morpho-syntactical value of the *al* (*ai, a, ale*) units via their relationship with the Noun Phrase denoting the object of possession. The Possessive Phrase under scrutiny is best reflected by examples such as: *Un copil al vecinului / al meu... a plecat la mare.; E scris cumva adevărul pe a ta frunte?; Am trecut și eu prin ale tinereții valuri.*

The conclusions reached by the present study are:

- a. *Al* is not a unit of the following type: Genitive morpheme, Possessive particle, Determiner, but rather a semi-independent possessive pronoun.
- b. The role of *al* is to double the noun expressing the object of possession.
- c. Its invariant form can be interpreted via pro-Case forms (pro-Nominative, pro-Accusative or pro-Genitive Case).
- d. Syntactically, *al* doubles the noun expressing the object of possession from a functional point of view. Henceforth *al* may be dubbed functional possessive doubling element.

Cuvinte-cheie: *al-a-ai-ale*, sintaxa limbii române, pronume posesive semiindependente, forme procazuale, dublare posesivă a funcției, D. D. Drașoveanu

Keywords: *al-a-ai-ale*, syntax of the romanian language, pronoun semi-independent possessive, procasual forms, possessive doubling of a grammatical function, D. D. Drașoveanu

*Universitatea „Babeș-Bolyai”
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31
neamtuggn@yahoo.com*